

XIII

TRANSKRIPČNÍ PRAVIDLA

Přepisování historických textů, psaných většinou odlišným písmem a ve starších dobách i poněkud odlišnou grafikou, se provádí - ať již pro účely ediční nebo v rámci sběru pramenného materiálu - v podstatě dvěma způsoby: transliterací a transkripčí.

Transliterace je písmenkový přepis, při němž se přesně podle předlohy zachovává grafika, to je způsob písmenného zaznamenávání hlásek. Stará písmena a značky se vyjadřují písmeny a značkami dnešními, jinak se na předloze nic nemění. Při důsledné transliteraci se vyznačují i různé tvary týchž písmen (např. krátké a dlouhé -s-, dvojí -r- apod.), někdy se ani nerozvádějí zkratky a reprodukují se přesně značky pro krácení. Transliterace, označovaná někdy také jako paleografický přepis¹⁾ nebo paleografická transkripce, se užívá většinou při přepisu nejstarších písemných památek vzniklých před rokem 1400. Mladší písemnosti se v edicích transliterují pouze výjimečně, například v edicích určených též pro filologické zkoumání nebo při přepisu textů v paleografických obrazových příručkách. Transliterace nevyžaduje zvláštních pravidel.

Při transkripci, označované také jako diplomatický přepis nebo diplomatická transkripce, se historický text upravuje tak, aby byl dobře čitelný a srozumitelný v současnosti, aby však při tom nebylo z textu odstraněno nic, co by mohlo být užitečné pro jeho vědecké využití. Na přepisovaném textu nesmí být změněno nic kromě grafiky a pravopisu. Transkripce je běžná při vydávání historických textů vzniklých po roce 1400 a provádí se podle určitých pravidel.²⁾ Všeobecná pravidla jsou v podstatě společná pro všechny texty bez ohledu na jazyk, jakým jsou psány, odlišnosti dané zvláštnostmi jazyka se řeší ve speciálních oddílech.

Všeobecná pravidla

1) Hlavní obecnou zásadou při přepisu historického textu je splnění požadavku, aby text byl reprodukován přesně tak, aby zůstal zachován zvuk a tvar slov i všechny postižitelné stránky jazyka vydávané památky při použití moderního způsobu psaní a pravopisu.

2) Interpunkci nutno volit podle smyslu a současných pravidel. Čárky, tečky, vykřičníky, otazníky a pomlčky předlohy se v edici ponechávají pouze tam, kde mají místo i podle současných pravidel. Pokud editor ponechá ze závažných důvodů tyto značky i na jiných místech, musí na to upozornit v poznámce.

3) Závorky v předloze se přepisují bez ohledu na jejich tvar vždy jako závorky kulaté. Hranatými závorkami se v edici označují přídatky vydavatele.

Použití závorek jiných tvarů (kromě špičatých) je možné, editor ale musí o jejich významu učinit výklad v úvodu nebo v poznámce.

4) Chyby předlohy, které vydavatel ve zdůvodněných případech neopravuje, se označují vykřičníkem v hranatých závorkách umístěným za chybné slovo, nejisté čtení se označuje otazníkem v hranatých závorkách.

5) Místa zdůrazněná v předloze podtržením nebo jiným typem písma se v edici vyznačí odlišným typem písma. Při tom je třeba mít na paměti, že ve starších textech znamená někdy podtržení i škrť. Části textu v předloze prokazatelně škrtnuté se v edici kladou do špičatých závorek. Místa, která jsou v předloze prázdná, připravená k pozdějšímu doplnění, označí editor vodorovnými čárkami bez hranatých závorek. Mezery v předloze vzniklé poškozením psací látky se označují v edici tečkami bez hranatých závorek. Počet teček znázorňuje, pokud je to možné, přibližný počet chybějících písmen nebo slov. Doplní-li vydavatel sám podle smyslu mezery v předloze, označí doplněné části hranatými závorkami.

6) Římské číslice se ponechávají u jmen panovníků, u názvů měsíců, kongresů, sjezdů, ročníků novin a časopisů, městských čtvrtí a všude tam, kde to vyžaduje charakter předlohy a edice. Jinde se římské číslice přepisují číslicemi arabskými. V letopočtech vynechaná tisíciletí a staletí se doplní do hranatých závorek. Označení měsíce zkratkou složenou z arabské číslice a latinské koncovky (7^{bris}) je třeba přepisovat slovně (septembris). Číslice s koncovkou se převádí na slovní tvar (10^{ti} = deseti). Na odlišnou soustavu číslic v předloze a v přepisu je třeba upozornit v poznámce.

7) Zkratky předlohy se rozepisují, ponechávají se pouze zkratky zcela běžné, dnes používané. V tom případě se upravují do tvaru moderního, například píše se atd., ml. místo původního a.t.d., mlad. apod. Hranatými závorkami se označí rozvedené části zkráceného slova v tom případě, že v předloze je toto slovo kráceno bez znamení krácení.

8) Texty nebo části textů psané zvláštními písmi (těsnopisem, Morseovými značkami apod.) se převádějí do normálního písma.

Pravidla pro transkripci německých textů

Směrnice pro vydávání německých novověkých textů rozlišují písemnosti psané ustálenou kancelářskou řečí a ostatní a pro obě skupiny mají odlišná transkripční pravidla. Casová hranice mezi oběma skupinami probíhá v šestnáctém století, přesně ji však nelze stanovit, protože je závislá na provenienci a obsahu písemnosti. Její přesné určení je věcí vydavatele.

A) Texty, které nejsou psány ustálenou kancelářskou nebo spisovnou řečí

1) Texty, které nejsou psány ustálenou kancelářskou řečí, je třeba vydávat ve věrné reprodukci s ponecháním znaků výslovnosti nebo dialektu a záro-

veň je nutno dbát na čitelnost textu. Věrný písmenkový přepis (transliterace) se užívá pouze ve zvláštních případech, například ve vlastnoručních dopisech význačných osob.

2) Zvláštní pozornost zasluhují znaménka pro délky, přehlásky a dvojhlásky, t.j. znaménka nad samohláskami. Značky, které slouží pouze k rozlišení písmen -n- a -u-, se nepřepisují. Písmenka -e-, -i-, -a-, -o-, -u- nadepsaná nad samohláskami se v edici reprodukuje přesně dle předlohy. Nadepsaná písmenka se mohou psát v edici buď přímo nad základní samohláskou, nebo mohou být posunuta poněkud doprava jako při psaní exponentu.

3) Psaní -y- a -i- se zachovává podle předlohy. Nesmí se ale za ypsilon považovat -ij-, které je v psaném písmu ypsilonu podobné.

4) Písmen -j- a -v- se užívá jako souhlásek, -i- a -u- jako samohlásek (píše se und a ne vnd). Písmeno -j- ve významu samohlásky se píše jako -i- (píše se in a ne jn), avšak všude tam, kde je možná jeho souhlásková i samohlásková výslovnost, nutno psát podle předlohy (buď ieman nebo jeman). Písmeno -w- zůstává jako v předloze, jestliže neodpovídá čisté samohlásce -u-.

5) Zdvojené souhlásky se zjednodušují všude tam, kde se nevyslovují (píše se und a ne uund, fūrst a ne ffūrst). Zdvojená souhláska však musí zůstat tam, kde naznačuje krátkost předcházející samohlásky (Hoff). Střídání -f- a -v-, -b- a -w- ve významu souhláskovém se ponechává podle předlohy (vogt i fogt), písmena -s- a -z- zůstávají jako v předloze. Ostré -s- se může transkribovat jako -ss-, nikdy jako -sz-.

6) Vlastní jména se píší podle předlohy a to i tehdy, když v ní nejsou psána jednotně. Provede-li editor sjednocení různých forem vlastních jmen, musí o tom učinit zmínku v poznámce.

7) Velká začáteční písmena se píší pouze na začátku věty, u osobních, místních a pomístních jmen, u jmen zemí, vod, měsíců, svátků a titulturních zkratk.

8) Oddělování a spojování slov se děje podle dnešního obyčeje.

B) Texty psané podle zvyklostí kancelářů nebo spisovnou řečí

1) Texty vzniklé v kancelářích se transkribují, zachovávají se však zvláštnosti. Věrný písmenkový přepis (transliterace) se provádí u vlastnoručních písemností významných osobností a u písemností psaných dialektem. Psaní velkých písmen je nutno i u těchto písemností sjednotit.

2) Všechny písemnosti psané spisovnou řečí je třeba modernizovat, zvláště to platí pro úřední spisy od osmnáctého století. Střídavé užívání -f- a -v- je třeba sjednotit podle moderního úzu. Písmena -v-, -w-, -j- se užívají pouze pro souhlásky, písmena -u- a -i- pouze pro samohlásky. Ypsilon znamenající -i- se přepisuje jako jota, ostré -s- se přepisuje dvěma -ss-. Dialektické zvláštnosti textu se v edici ponechávají.

3) Vložené výrazy psané cizí řečí musí být zvlášť označeny.

4) Vlastní jména se přepisují podle předlohy. U textů z osmnáctého až dvacátého století se doporučuje přepisovat vlastní jména podle i později zavedených úředních označení místních a rodových jmen. Výjimku tvoří i zde písemnosti významných osobností, dále případy, kdy odlišné psaní jména odpovídá místní výslovnosti nebo když písař napsal jméno chybně. Ve všech případech, kdy se v edici užije vlastního jména ve formě odlišné od současného úzu, je třeba v rejstříku poukázat na jeho správný název.

5) Velká písmena se píší od počátku osmnáctého století moderním způsobem. U starších textů je třeba podle povahy edice a stáří písemnosti rozhodnout, zda bude přepisován moderním způsobem nebo jako texty, které nejsou psány spisovnou němčinou.

Pravidla pro transkripci českých textů

Při vydávání českých moderních textů (od počátku šestnáctého století) se dbá všech zásad obsažených v obecné části pravidel, navíc je třeba dodržovat následující zásady.

1) Bez ohledu na styl písma předlohy se české psané nebo tištěné texty přepisují zásadně moderním humanistickým písmem, tak zvanou latinkou. Na odlišný styl písma celé předlohy, jejích částí nebo jednotlivých slov je nutno upozornit v úvodu nebo poznámkách.

2) Při přepisu textu se užívá písmen současné české abecedy, dvojí, případně trojí tvary některých písmen se v edici nerozlišují. Písmena -v-, -w-, -g-, -j-, -y- ve významu hlásek -u-, -v-, -j-, -í-, -i- (případně -j-) přepisuujeme písmeny -u-, -v-, -j-, -í-, -i- (případně -j-). Dvojitě -w- se ponechává u slov cizího původu, pokud se tak píší i v současné době. Ve slovech cizího původu ponecháváme podle předlohy -g- (generál, evangelium), i když se někdy vyslovovalo jako -j-. Jinak se -g- přepisuje podle výslovnosti buď jako -j- nebo -g-. Spřežky se přepisují podle výslovnosti: -ss- jako -š- nebo -s-, -cz- jako -č- nebo -c-, -cz- jako -č-, -rz- jako -ř-, pokud ovšem neznamena dvójhlásku (Hrzán). Dvojhláska -au- se přepisuje podle moderní výslovnosti buď jako -au- (Haugvic) nebo -ou- (doufat místo daufat). Protetické -j- se ponechává (např. jměl).

3) Psaní joty a ypsilonu, hlásek -s- a -z-, velkých písmen, cizích vlastních jmen osobních i místních, přejatých slov, zkratk, číslic, interpunkčních znamének se v edici upravuje podle platných Pravidel českého pravopisu. Opodstatněné odchylky od Pravidel musí editor zdůvodnit a upozornit na ně v úvodu edice nebo v poznámkách. U pravopisných dubletů cizích a přejatých slov je vhodné užívat důsledně modernějších tvarů (tedy nikoliv museum, ale muzeum). Odlišná forma cizích a přejatých slov v předloze se ponechává v edici tehdy, jestliže zachycuje skutečnou nebo možnou dobovou výslovnost, autorův osobitý úzus, nebo když autor užívá neobvyklých zčeštěných tvarů.

4) Kvantita samohlásek se upravuje podle současného úzu. Bezpečně zjištěné odchylky kvantity způsobené zvláštnostmi dialektu se v edici zachovávají s příslušnou poznámkou editora.

5) Nevyslovované hlásky a hláskové skupiny se v edici nepřepisují (např. místo offěra, denník píšeme ofěra, deník). Ponechávají se pouze tam, kde to kodifikují platná pravidla.

6) Syntaktická podoba textu (skladba) se zachovává. Upravují se pouze odchylky v mluvnické shodě způsobené omylem a doplňují se vypuštěné předložky tam, kde není možná bezpředložková vazba. V případě, že výklad zkomolené věty je víceznačný nebo nejistý, ponechá se v edici věta zkomolená. Zásadní úpravy předlohy musí být označeny v poznámce.

Zásady pro přepis textů psaných dalšími cizími jazyky

Latinské novověké texty se přepisují moderním způsobem.

Francouzské texty vzniklé po roce 1700 se přepisují podle současných pravopisných pravidel, přepis starších francouzských textů se řídí zásadami obsaženými v práci Clovis Brunel, A propos de l'édition de nos textes français du moyen âge, Bulletin de la Société de l'Histoire de France, 1941, s. 67 - 74.

Pro přepis anglických textů byl vydán roku 1946 návod pod názvem Notes for the guidance of editors of Record Publications.

Transkripce italských textů se řídí zásadami obsaženými v práci Alessandro Pratesi, Una questione di metode: L'Edizione delle fonti documentarie, Rassegna degli Archivi di State 1957 Nr. 3.

vypouštění zrušených partií nelze považovat za vhodné u prepisů sloužících k paleografickým cvičením.

2) Kapitola o transkripci starých textů je zpracována na základě dostupných edičních pravidel. Pravidla pro vydávání německých textů z novějšího období byla vydána za redakce J. Schultzeho roku 1931 v Mnichově s názvem Grundsätze für die äussere Textgestaltung bei der Herausgabe von Quellen zur neueren Geschichte. Podruhé byla tato pravidla publikována v nepatrné úpravě v časopisu Blätter für deutsche Landesgeschichte Jg. 98 (1962), str. 1 - 11 pod názvem Richtlinien für die äussere Textgestaltung bei Herausgabe von Quellen zur neueren deutschen Geschichte. Zásady pro vydávání českých novověkých textů vypracoval doc. F. Roubík a publikoval je v Archivním časopisu 7 (1957) na str. 59 - 65 pod názvem Pravidla pro vydávání pramenů k novějším dějinám (16. - 20. století). Přihlíží se též k práci Editor a text, Úvod do praktické textologie, který zpracoval kolektiv autorů za redakce R. Havla a B. Štorka, Praha 1971, dále pak k edičním pravidlům pro vydávání historických textů z doby po roce 1848, jejichž návrh byl publikován v ČsČH 22 (1974) č. 3, str. 398 - 419. Definitivní text vyšel pod názvem Pravidla pro vydávání historických pramenů ve Studiích ČSAV č. 12 roku 1978. Pravidla pro přepis latinských, českých a německých textů jsou obsažena jako 10. kapitola v Zásadách popisu rukopisů, sestavených v rukopisném oddělení Ústředního archivu ČSAV. Zásady vyšly v roce 1985 ve Sborníku Národního muzea v Praze, řada C (literární historie), svazek 28 č. 2 s rokem vydání 1983.

PŘEHLED ZKRATEK UŽÍVANÝCH V ČESKÝCH, NĚMECKÝCH A LATINSKÝCH TEXTECH
V NOVOVĚKU (PO ROCE 1500)

Přehled zkratk je sestaven na základě údajů obsažených v existujících souborech zkratk (Adriano Cappelli, Lexicon abbreviaturarum. Dizionario di Abbreviature, Milano 1961⁶; Kurt Dülfer, Gebräuchliche Abkürzungen des 16. - 20. Jahrhunderts, Marburg 1966; Paul Arnold Grun, Schlüssel zu alten und neuen Abkürzungen, Limburg/Lahn 1966; Jan M. Hulakovský, Zkrácení slov užívaná v rukopisích a listinách zvláště latinských středního věku, pak i českých a staroslovanských ... Praha 1852, přetisk Praha 1913; Latinské zkratky pro rodopisce, příloha Listů genealogické a heraldické společnosti, Praha 1975, sestavili dr. V. Elznic a dr. V. Palivec;) a v tabulkových ukázkách novověkého písma (Václav Vojtíšek, Vývoj městských knih v Československé republice ve světlotiskových ukázkách, seš. 1 - 3, Praha 1928 - 1931; Leo Santifaller, Bozner Schreibrchriften der Neuzeit 1500 - 1851, Jena 1930; Kurt Dülfer, Hans Enno Korn, Schrifttafeln zur deutschen Paläographie des 16. - 20. Jahrhunderts, Marburg 1967² aj.). Větší pozornost je věnována obtížnějším zkratkám v německých a latinských textech, z českých zkratk, většinou snadno řešitelných, se zde uvádějí pouze některé příklady.

V přehledu není zaznamenána přesná grafická podoba všech znamének pro zkrácení, která jsou i v novověku různá. Všechna obecná znamení zkrácení umístěná za slovem (tj. tečka, dvojtečka, středník, smyčka v podobě písmene -l- protažená do spodního pásma, různě tvarovaná a směřovaná vlnovka apod.) se v abecedně uspořádaném přehledu zkratk znázorňují tečkou. Všechna znamení zkrácení umístěná nad slovem ve vodorovné poloze (vodorovná čárka, oblouček, vlnovka) se znázorňují vodorovnou čarou, svisle umístěná znamení zkrácení nad slovem se znázorňují svislou čarou. Tři tečky před značkou a před jejím rozvedením naznačují, že se neuvádí celé slovo, ale pouze jeho koncovka. Zvláštní značky s jedním významem, které se udržely i v novověku, jsou v přehledu vyznačeny takto: con - 9 na základně; us - 9 na vrchní lince; (t)ur - 2 na vrchní lince; et - 2 na základně; rum - 4 pod základní linkou.

Ukázky zkratk v českých textech

a ^b	am ^b	czlo ^k	člověk
a.g.d.	a jeho dědicům	d.ab.	dědicům a budoucím
b.r.	běžný rok	dat.	datum
b.r.	bez (uvedení) roku	do ^u	domu
b.m.	bez (uvedení) místa	d.s.	dědicům svým
b.m.	běžný měsíc	i.s.	dědictví své
b.m.	běžný metr		
bu ^e	bude	g.	groše

g. cze.	groše české	pa ^a	pana
g. m.	groše míšeňské	pa ^u	pánu
ge ^o	jeho	p̄d	před
ge ^u	jemu	po ^{dz}	poněvadž
gedno ^o	jednoho	po ^l	pověděl
Geho ^{oti}	Jeho milosti	poh ^l	pohnal
gī	jim	poniedz.	poněvadž
Gichmi ^{oti}	Jich milostí	p. p.	pan purkmistr
G. M.	Jeho Milost	P. P. P.	pan purkmistr a páni
G. M. C.	Jeho Milost Císař	pppanuow	pana purkmistra a pánuov
gt̄	jest	p. r.	platu ročního
g ^t	jest	przi ^l	přijal
gtie	ještě	p.u.p.	před úředníky pražskými
gto	ježto	purg	purkmistr
g ^u	jemu	pz	peněz
hodi ^a	hodina	p̄zch	pražských
k.	krejcar	rkp.	rukopis
k.	koruna	ř.	řekl
ko ^k	komorník	S ^o	Svatého
kor.	korec	so ^ě	sobě
kr.	krejcar	so ^{ta}	sobota
ktez̄	kterěz	sta ^k	statek
L. P.	Léta Páně	t.	tedy
mā	mám	t.	totiž
mlu ^l	mluvil	tako ^á	taková
M.N.M.P.	měšťan Nového Města pražského	to ^{ko}	toliko
na ^o	našeho	to ^o	toho
ne ^o	nebo	to ^z	totiž
neb.	nebožtík	t.r.	toho roku
niekte.	některé	urzed ^k	úředník
n. l.	našeho letopočtu	w ^l	věrtel
odp.	odpověděl	wa	vám
p̄	při	wassi ^{ostem}	vaším milostem
P.	Pán	wejpo ^{di}	vejpovědi
p̄ ^o	právo	W. N. M.	věrný náš milý
pā	pán	wssē	všem

x	krejcar
z.	zajisté
z.	zejdlík
zb.	džber

Zkratky v německých textech

A.	Amt	Antw.	Antwort
A.	Anzeige	ar.	Arbeis (Erbsen)
A.	Aymer (Eimer)	as.	Altschock
A.a.A.	Aus allerhöchsten Auftrag	at.	Achtel
ab.	aber	ausgf.	ausgefertigt
ab.	abgesandt	ay	Ayer (Eier)
ab.	abgegangen	ay.	Aymer (Eimer)
a.B.	Auf Befehl	Az.	Aktenzeichen
Abb.	Abbildung	...a.	...am ...an
Abdr.	Abdruck	b.	Batzen
abg.	abgegangen	b.	bei
Abt.	Abteilung	B.	Bericht
Acht.	Achtel	B.	Beschluss
Ack.	Acker	bet.	betreffend
ad.	alte Pfennige	betr.	betreffend
af.	auf	bg	Burg
ag.	alte Groschen	bh.	böhmische Heller
ag.	allergnädigst	Bhlr.	böhmische Heller
ah.	Alte Heller	bhm.	böhmisch
ah.	allerhöchst	bhs.	böhmisch
ah.	Achtel	blb.	bleiben
ald.	aldorten	bm. v.r.d.st.	Bürgermeister und Rat der Stadt
ald.	Altpfennige	br.	über
andn.	andern	Br.	Bürgermeister
Ang.	Angabe	brauch.	brauchen
Anl.	Anlage		

btf.	betreffend	dat.	datum
bz.	Batzen	datw.o.	datum wie oben
...b.	...bach	d.B.	durch Boten
...b.	...bar	Dc.	Dukaten
...b.	...bau	decr.	decretum
...b.	...ben	dergl.	dergleichen
...bg.	...berg	dh.	der Herr
...bg.	...burg	dH.	dem Herrn
...bk.	...bruck	Dhl.	Durchlaucht
...bkn.	...brücken	dhlr.	Dahler (Taler)
...br.	...brücke	dhn.	des Herrn
		dienst ^r	dienstwilliger
c.	collationiert	d.J.	dieses Jahres
C.	Zentner	d.J.	des Jahres
cfl.	Kammergulden	Dlht	Durchlaucht
Claff.	Klafter	d.M.	des Monats
coll.	collationiert	d.M.	dieses Monats
coll.	collationiert	ds.	das
cr.	Kreuzer	dt.	Pfennig
...ch.	...chen	durch.	Durchlaucht
		durchs	durchaus
d.	der	...d.	...dem
d.	die	...d.	...den
d.	das	...d.	...der
d.	Dukat	...d.	...dorf
d.	Pfennig		
.	durch	e.	ehrsame
d.	denarius	E.	erwählter
D.	dominus	e.a.	euer Achtbarkeit
D.	doctor	E. Acht.	Euer Achtbarkeit
D.	Durchlaucht	E.D.	Euer Durchlaucht
dad.	dadurch	Edw.	Euer dienstwilliger
dal.	Dahler (Taler)	E.E.	Einem Ehrsamem
darf.	darauf	E.E.	Euer Edlen

e.f.g.	euer fürstlichen Gnaden	fn.	Floren
f. gnad.	fürstlichen Gnaden	fr.	Frau
E. G.	Euer Gnaden	fr.	Floren
E.G.u.G.	Euer Gnaden und Gunsten	fraw.	Frauen
E.H.	Euer Hoheit	fs.	Fass
eingg.	eingegangen	f.S.	folgende Seite
E. Kais.Mat.	Euer kaiserliche Majestät	ft.	Viertel
E. kgl. H.	Euer königliche Hoheit		
Ell.	Ellen	g.	Gnaden
E. Mat.	Euer Majestät	g.	Groschen
end.	endlich	g.	Gulden
entf.	entfangen	g.	gnädige
erh.	erhalten	gb.	geborene
erl.	erledigt	g.B.	gehorsamster Bericht
Erl.	Erläss	gd.	gedachter
erw.	erwähnt	Gd.	Gnaden
es.	eines	gdst.	gnädigst
Ef.G.	Euern fürstlichen Gnaden	gdstr.	gnädigster
Ew. Hochwohl.	Euer Hochwohlge- boren	geb.	geborene
Ew. Ld.	Euer Liebden	ged.	gedacht
ews.	eueres	gef.	gefertigt
Ex.	Excellenz	geg.	genug
exp.	expediert	geh.	geheime
Ey.	Eimer	geschr.	geschrieben
		gez.	gezeichnet
		gf.	Goldfloren
f.	auf	gf.	Graf
f.	für	gg.	genug
f.	Floren	gg.	Goldgulden
f.	Gulden	gg.	gute Groschen
F.	Fürstlich	ggg.	Gnaden
F.d.A.	für die Ausfertigung	G.G.G. F.F.F.	gnädige Fürsten
f.d.D.	für den Direktor	gggn.	Gnaden
ff.	Floren	Ggr.	gute Groschen
		ggst.	gnädigst

g.h.	gnädigster Herr	Hn	Herrn
gl.	Gulden	hrsg.	herausgeben
gld.	Gulden	Hsch.	Herrschaft
glfl.	Goldgulden	...h	...haft
glter	gemeldter	...h.	...haus
gmn.	gemeinen	...h.	...herrschaft
gnad.	Gnaden	...hm.	...heim
gnd.	Gnaden	...hs	...haus
gnd.	gnädig		
gol	Golden	ī	nicht
Goldfl.	Goldgulden	ī	in
gr.	Groschen	i.A.	im Auftrag
g ^{ste}	gnädigste	I.H.	Ihre Hoheit
gstr.	gestrenge	I.H.	Ihr Hochwohlgeboren
g.w.o.	geschehen wie oben	I.K.H.	Ihre königliche Hoheit
...g.	...ung	I.kais.M.	Ihre kaiserliche Majestät
...g.	...gen	I.N.	In Namen
...gg.	...gungen	ingl.	ingleichen
...gn.	...ingen	ingr.	ingrossiert
		insin.	insinuirt
h.	Heller	i.V.	in Vertretung
h.	Herr		
H.	Heller	K.	Kläger
H.	Herr	K.	Kreuzer
H.	Hoheit	Kais. Mt.	kaiserliche Majestät
hb.	haben	kgl. M ^t	königliche Majestät
Hchw.	Hochwohlgeboren	k.H.	kurzer Hand
Hel.	Heller	k.k.	kaiserlich-königlich
Heyl.	heilige	Klft.	Klafter
Hft	Heft	km.	kaum
Hh.	Herren	kom.	kommen
hl.	Heller	kön.	können
Hl.	Heller	Kr.	Kreuzer
Hlr.	Heller	Krz.	Kreuzer

l.	als	...mkt	...markt
lb	Pfund		
l.J.	laufenden Jahres	nah.	naher
ll.	alles	Nam.	Namen
l.M.	laufenden Monats	neml.	nemlich
...l.	...ler	N.S.M.	names Seiner Majestät
...l.	...lich	n.St.	neuen Stils
...l.	lung	n ^t	nit
		...n	...nen
M.	Majestät		
M.	Mark	ō	nicht
M.	Metze	ø	nicht
M.	Morgen	ob.	oben
M.	Mass	Obl.	Obligation
M.	Magister	obbt.	oben benannt
m.	Mark	od.	oder
m.	mit	øs.	nichts
maghr.	mein allergnädigster Herr	øt.	nicht
md.	mundiert		
mdt.	mundiert	p.	Pinte
mdt. et ab.	mundiert und abgesandt	P.D.	Postdatum
lg.	Morgen	pf.	Pfund
m.g.h.	mein gnädiger Herr	Pf.	Pfennig
mk.	Mark	Pf.	Pfund
mog.	Morgen	Pn.	Pfennig
morg.	Morgen		
Mr.	Mark	q.	quart
Ms.	Mass	q ^{tung}	Quitung
Msch.	Menschen		
Mt.	Majestät	r.	Reichstaler
nt.Anl.	mit Anlagen	r.	reinisch
Mtt.	Majestäten	R.	Rescript
Mtz.	Metze	R.	Reichstaler
...m	...men	R.	Resolution
		rchl.	Reichstaler

Reichsthall.	Reichstaler	S. Dhlt.	Seine Durchlaucht
rd.	werden	S. Exz.	Seine Exzellenz
rd.	wird	Sgr.	Silbergroschen
Rd.	Reichsdahler (Reichstaler)	sg.	sagen
Ref.	Referent	S.H.	Seine Hochwohlgeboren
Refer.	Referent	S.H.	Seine Hoheit
Resol.	Resolution	schl.	Schilling
Rft.	Referent	sig.	signatum
rh.	Reichstaler	S.K.H.	Seine königliche Hoheit
rheinfl.	rheinische Gulden	S.K.M.	Seine königliche Majestät
Ro.	römisch	S.M.	Seine Majestät
rt.	Reichstaler	ss.	dass
RThl.	Reichstaler	ss.	Schock
Rthall.	Reichstaler	ss.	Scheffel
rthlr	Reichstaler	ss.	Schilling
		st.	Stück
		St.	Stadt
s.	sich	St.	Stück
s.	siehe	Sthr.	Statthaler
s.	sind	...s.	...sal
s.	Schilling	...s.	...sam
S.	Schilling	...s.	...sen
S.	Scheffel	...sch.	...schen
S.	Seite	...ss.	...ssen
S.	Secretarius	...st.	...stadt
Sch.	Scheffel	...st.	...sten
Scheff.	Scheffel		
Se.	Seine	t.	mit
schill.	Schilling	T.	Taler
Schl.	Schlesisch	Ta.	Taler
schl.	Scheffel	tall.	Taler
schll.	Scheffel	tegl.	teglich
schll.	Schilling	Thl.	Taler
scho.	Schock	thl.	Taler
S.D.	Seine Durchlaucht	tit.	tituliert

...t.	...thal	W.	Wohlgeboren
...t.	...tig	weg.	wegen
...t.	...tung	wid.	wider
...t.	...ten	wied.	wieder
		wg.	Weissgroschen
u.	und	Wgl.	Wiedervorgelegt
u.g.h.	unser gnädiger Herr	w.o.	wie oben
uns. Lieb.	unser Lieber	w.v.	wie vorher
uhh.	unsere Herren	word.	worden
untert.	untertänigst	w.vorgel.	wird vorgelegt
		...w.	...walde
V.	Vorlage		
v.	vom	X	Kreuzer
v.	von	X ^{ber}	December
v.	und	Xhl	Kreuzheller
V.	Viertel	xoph	Christoph
v...	ver...	x ^r	Kreuzer
Vfg.	Verfügung	Xr.	Kreuzer
v.g.	vom Ganzen		
vir.	Viertel	z.	zu
v.J.	Vorigen Jahres	z.B.	zum Bericht
v.M.	vorigen Monats	z.d.A.	zu den Akten
vndthsten	untertänigsten	z. Kzl.	zur Kanzlei
v.N.u.T.	voller Name und Tittel	z.R.	zur Registratur
vn.	unser	z.R.	zur Revision
vns.	unser		
vo.	von		
Vrth.	Urteil		
Vrtl.	Viertel		
vt.	Viertel		
Vtl.	Viertel		
w.	wer		
w.	wir		

Zkratky v latinských textech

A.	Anno	an.	anonymus
a.	anno, ante	\overline{an}	annorum
A.a.	ad acta	\overline{ane}	animae
a.a.	ad acta	ao	anno
a.a.	ante anno	apr.	aprilis
\overline{abne}	absolutione	ao.praet.	anno praeterito
a.c.	anno currente	a.p.	anno praeterito
a.C.	anno Christi	a.p.	anno praesente
a.C.	ante Christum	a.p.	anni prioria
acc.	accepi	\overline{as}	alias
a.Chr.	ante Christum	a.u.s.	actum ut supra
act.	actum	... \overline{a}	...am
ad ^o	adverso	...a ²	...atur
ad ^s	adversus	...a ₄	...arum
ad canc.	ad cancellariam		
A.D.	Anno Domini	b.	beatus
a.d.	a dato	b.m.	beatae memoriae
a.d.	ante diem	b.m.	brevi manu
Adi.	anno Domini	\overline{bn}	bene
ad ingr.	ad ingrossandum	\overline{boh} .	bohemicalis
ad num. P.	ad numerum protocoli	br.m.	brevi manu
ad p.	ad personam	b.v.	bene vale
ad \overline{uso}	adverso	...b ^s	...bus
ai	anni	... \overline{b}	...bis
a.i.	ad interim	... \overline{b}	...bus
a \overline{ico}	amico	... \overline{b}	...bar
aio	animo	... \overline{bt}	...bunt
al.	albus		
al.	alias	\tilde{c}	circa
am ^s	amicus	c.	currens
an.	anno	c.	contra
an.	ante	c.	cum

C.	Cancelarius	D.	denarius
ca.	circa	d.	de, datum
cāa	causa	d.	ducato
cal.	Calendae	d.	deleatur
canca	canonica	d ^{us}	dominus
cap ^{bus}	capitibus	d.a.	dicti anni
caplls	capellanus	dat.	datum
cas	causas	db.	debet
cc	circa	dct.	decretum
cc.	clarissimus	DCV	dominus cancellarius vidit
c.c.c.	concepit	d.d.	de dato
cca.	circa	d.d.	dicto die
cet.	cetera	d.d.	dono dedit
cf.	confer	dd.	dedit
Ci.	citation	dd.	dedit
circ.	circiter	de dat.	de dato
c.l.	citato loco	dec.eod.	decretum eodem
cod.	codex	decr.	decretum
coll.	collatio	del.	delineavit
collūm	collegium	del.	deleatur
com ^r	communiter	dēo	debeo
con	contra	dic ^m	dicendum
conc.	concepit	dic ^s	dicens
conclus. in consilio	in conclusum in consilio	dno	domino
cons.		do.	dominica
concl. i. S.	conclusum in sessione	doc ^a	dominica
conf.	confer	dom.	dominus.
9	contra	ds.	deus
crt.	currentis	dt.	dedit
...c	.. cum	d ²	detur
D.	die	d.u.s.	datum ut supra
D.	decretum	...d	...des
D.	doctor		
D.	dominus		

2	et	fol.	folio
e	et, enim	fra.	frater
e	est		
e.a.	eiusdem anni	g.	grossus
e.a.	et alteri	g. et p.	gratiam et pacem
eapp	eapropter	gr.	Grossus
ej.	ejusdem		
emend.	emendavit	h	hinc
e.o.	ex officio, ex offo	h.a.	hoc anno
eod.	eodem	h.a.	huius anni
ep.	episcopus	h.e.	hoc est
et.	etiam	h.m.	huius mensis
etc.	et cetera	hnt.	habent
ex.	expediatur	ht.	habet
exēns	existens		
exh ^o	exhibitio	i.	in, item, ibi, inter
exhibit.	exhibitum	ib.	ibidem
exp.	expediatur	id.	idem
expdtur.	expediatur	i.e.	id est
expeda	expedienda	i.f.	ipse fecit
expediat.	expediatur	ill	illis
expl.	explicit	ill ^{mus}	illustrissimus
		incl.	inclusive
F.	facta	int ^o	intimatio
F.	feci	IS	Iesus
f.	factum	it.	item
f.	folio	iudm	iudicium
f.	forma	I.V.	illustritas vestra
f ^a .	feria		
fasc ⁹	fasciculus	L.	lex
fct.	fecit	L.	liber
fia.	feria	l.	licet
fl.	florenus	l.	vel
fma	forma	l.c.	loco citato

l.c.	liber citatus	nl.	nihil
lia	licentia	N.N.	nomen nescio
LLB	legum baccalaureus	N.N.N.	nomina
LLD	legum doctor	nō	non
LLM	legum magister	no.	nobilis
L.S.	locus sigilli	N.O.	nihil obstat
L.s.	lectori salutem	nob.	nobilis
lt.	libet	noss.	notarius subscripsi
		not.	notarius
m.	mater	not.	notitia
m̄	manu	no ^{rius}	notarius
M ^r	magister	notif.	notificetur
ma.	manu	nre	nostrae
Magtc	magistrato	n. st.	novo stilo
mi.	mihi		
m.n. cog ^{tus}	mihi notario cognitus	o.	omnia, omnis
mp.	manu propria	o	non
m.m.p.	manu mea propria	obt	obtinet
m.p.	mensis praeteriti	off ^{lis}	officialis
M.R.D.	multum reverendus dominus	oi ^b	omnibus
M.A.	magister aulium	ol.	olim
Ms.	manuscriptum	opp ^{nus}	opportunus
mss.	manuscripta		
mut. mut.	mutatis mutandis	p.	perge
		p.	per
n.	non, nec, nobis	p.	publicus
n ^a	nostra	p.	praesentatum
N.B.	nota bene	p.a.	per annum
NBL	nobilis, nobilitas	p.a.	pro anno
n.c.	numerus currens	p ^a	prima
n.c.	numerus conscriptionis	pass.	passim
n.e.	numerus exhibiti	P.M.	pro memoria
N.E.	numerus expeditionis	p.m.	propria manu
nne	nomine	p.m.	pie memoriae

p.m.	post mortem	R.D.	reverendus dominus
\overline{pm}	primam	R.	registratum
P.N.	pro nota	rec.	recepti
pnt.	praesentatum	Regst.	registrator
po	puncto	Res.	resolutio
pp.	perge, perge	Resc.	rescriptum
pp.	propria	Rescrib.	rescribendum
P.P.	per protocolum	res.	resolutio
p.r.	pagina recta	resol.	resolutum
praes.	praesentatum	respec.	respective
praes.	praesens	respond.	respondeatur
praes.	praesidium	resig.	resignation
prs.	praesentatum	respue	respective
praes.	praesentatum	rev.	revidit
ps.	praesentatum	Rmo	reverendissimo
\overline{ps}	pars	r ^t	recepit
P.s.	post scripta	S.	salutem, sacer, sanctus, sigillum
pst.	praesentatum	S.	sanctus
P.T.	pleno titulu	S.	scilicet
P.T.	pro titulo	S.	supra
\overline{pt}	potest, propter	S.	spectabilis
ptm	praesentatum	s.	seu, sunt, sine, supra
q.	qua	s.	sive
q.	quam	s.	sed
q.e.	quod est	s.	solidus
qm.	quondam	\overline{sa}	supra
R.	recepta	s.a.	sine anno
R.	res	salut.	salutem
R.	respondeatur	sbsi	subscripsi
R.	reversum	Sc.	scilicet
R.	rex	Sc.	sculpsit
R.	resolutio	scrib.	scribatur
		sec.	secundum

$\overline{\text{nta}}$	sancta	tt.	titulus
sol ^s	solutus	t.t.	totus titulus
sp	semper	t $\overline{\text{m}}$	tantum
S.p.	Salutem plurimum	tit.pl.	titulus plenus
ss.	subscripsit	...t.	...unt
ss.	suprascriptus		
ss.	sanctissimus	u.i.	ut infra
ss ^t	subscripsit	$\overline{\text{ulta}}$	ultima
S.T.	sine titulo	$\overline{\text{unis}}$	universis
st.n.	stili novi	U.S.	ut supra
Su	Summa	U.S.	Vestrae Sanctitatis
subst.	substitutus	$\overline{\text{ut}}$	ut supra
s.v.v.	sit venia verbo	uts.	ut supra
...st	...sunt		
		v.	vale, vir, virgo
T.	tomus, titulus	v.	versus
t.	tibi	v.	vidi
t ^r	tenetur	vid.	vidi
t ^o	tergo	v.	videlicet
ta ^a	tabula	vid ^t	videlicet
tes ^{ti}	testamenti	vig.	vigilia
titi	tituli	vl.	vel
tl.	talis	v ^t	vidit
tm.	tantum	vtsp ^{ra}	ut supra
tn.	tamen		
tom.	totum	XRI	Christi
tr.	tenetur	XTO	Christo
		XS	Christus

Ukázky grafické podoby značek pro "et", "etiam" a "et cetera" -

Et: 177729ZZZY

2&2exv&2a72

